

Şaîr Hejar (1920-1991)

Her kurd bibo ze Şâîr Hezarî, nêmendê derd û kulê bêzârîy. Kurd nêweşey û veyşaney de zî xebat bikerday, do mafê netewê xo tenê nê do hemeyê netewên bindestan rewna bigirotnê xo dest. Gere yewitye daha xurt bo... RÜPEL - 6

Taya Şerê Zapî

TARİXA 21 Reşemî / Sibat 2008 de Tirkiyayî ope-rasyona bi na-meyê Gunes darfîna. Armanc qirargeha HPGî xirabe bikerê bi. Hêzên tirk zaf zahiyat da ra, mecbûr mend ke 29 Reşemî de xo apeya boncê. 'Şerê Zapî' ku hêzên miyane-tewî zî tede ca girotê û hetkarey dayê Tirkiyayî destpêker bi. Ema lejkeren tirk nêşikay ke ber-xodana gerila-yen HPGî ver de avera bişerê.

Teknolojiya çekan û hewayî zî qîm nêkerdê ke, Şerê Zapî de Zahiyata lejke-ran zaf bi.

Encamî de HPGî qezenç kerd, hêzên miyane-tewî û Tirkîya têk şiy. Heme medya dinyayı Şerê Zapî de berxodana ge-riylan ver de matmayî mend-bî. Çimkî heme teknolojiya din-yayı ya bi çekin û şopnayış ameyê bikarnayış.

Welat VERROJ

Ziwan nasname yo, ziwan rûmet o...

Pêveka Azadiya Welaü ya, belaş a. 25-02-2013 Hewtane HÜMARE: 42 E-mail: welatverroj@gmail.com

Ziwanê ma cuyayışê ma yo

Serekê pêroyinê KURDÎ-DERÎ Sebahattîn Gultekîn derheqê Roşanê Ziwanê Makî yê Dinyayî de, qise kerd. Qiseyên xo de muhîmeya ziwanê makî ser de û bi teqez perwerdehîya ziwanê kurdî, bi hawayê fermî qanûnî de ca bigo û bi ey perwerde

TÊKOŞÎN DEWAM KENO

Dinyayî de her serr 21 Reşemîyî ze Roşana Ziwanê Maye yeno pîrozkerdiş. Kurdiy zî semedê ziwanê xo de pêwerdeya fermî bivînê ra, têkoşîn danê. Serekê Pêroyê KURDÎ-DERÎ Sabahattîn Gultekîn: 'Têkoşîn dewam o.'

KIRMANCKÎ BIMÛSE

Gultekînî ard vîr ke zaraveya kurmancî xo xelas kerdo ema ya kirmancî vinibîyayışî ver de yo. Lazimo bi pozîfey biewnê kirmackî. Eger hinî nêbo do zarave vinî bibo. Heme kes wa destê xo bikero binê kerayî.

ROJNAMEYAN BIWANÊ

Peynî ard vîr ke, heta kurdî meyro wendiş, nuştuş û damûs-nayışê kurdî avera nêşino. Lazimo ke heme kurdan rojnameya Azadîya Welat û rojnameya bi temamî kirmancî Verrojî û kitabêñ kurdî wa biwanê... RÜPEL - 5

Vanê kurd ci ra asî yê? Kurd sekerê? Yewene ra bî asî îsyân kerd/kenê. Dostî hezar serrî o xapîna, o încar kerd. A rojê ra nat yew-yew kîşîyê, kom-kom kîşîyê, koçber bî, qîrbî

MISTEFA ŞAHÎN

Ez televîzyon goşdarena. Moderator axiferî ra perseno. Gelo kurd ci ra asî yê? Axifer sey dingî mîrkutî mîkrofon geno xo dest, malum hewano tal kuno. Ez cîyade erzîyana. Xo zerre de vana 'laje k...' no persî mi rî biperse. Û tehemul nêkena televîzyon qefilnena. Tabî ke ez nêtepîşiyena. Sey ko şima vînenî, derd mi dano vatîs...

Vanê kurd ci ra asî yê? Kurd sekerê? Seserrana herunîya xo de, war û koçile bab-bapîranî xo de, hem zî hetê bîyanîyan ra qelibîya felaketan. Sekerê? Welat de timûtim, diram dim diram ami, aksîyon ser o de aksîyon, her kes heman zeman tirnefes bî. Kurd, gêra dostî xo. Tena bi. Çar sinor, bi henzar an kilometre hegayî bi mayîn. Çar dewletî metînger û çar hukûmrani despot. Kurd ci dî!, ci dî!

Dişmen kalme pêneresna, narey gazo kîmyewî est, zerre yin rehet nîbî pê teyara bê merdimî ame şopînayış û bombe kerd. La, kurd a rojê ra nat yew-yew kîşîyê, kom-kom kîşîyê, koçber bî, qîrbî. Bi fetî û fitalan, her serwedarite ïnan binpe bi. Rayerber ya ancîyê verê kindirî ya zî sey sîya-setmedarîn bînanî bi zîncîran zîndanî de girediyê. De vaje kurd senî asî nêbibî.

Vanê kurd ci ra asî yê? Kurd sekerê? Seserra tena yê. Veng da birayê xo, o zî bê mecal bi. Dejê tenatîyê gîlorîya bi howrîsi janî... Yewene ra bî

Kurd çira asîyê?

asî îsyân kerd/kenê. Dostî hezar serrî o xapîna, o încar kerd. A rojê ra nat yew-yew kîşîyê, kom-kom kîşîyê, koçber bî, qîrbî. Dejî ra Jane ra, kul û kederî xapînayış ra asabî bîyê.

Gelo, fam nêbeno no şar ci ra pera peynî xo pêresena ko, xo resena hewayo pir û pak... Axirê no laşe tirnefesin solixe cuye koyan de stare bi,

keye dostî de bî ganî. Axirê koye dost paşt da, tif bi riyî celat. Kurd hersî xo rî asîyo, gelo fam nêbeno.

Vanê kurd ci ra asî yê? Kurd sekerê? Seserra vîstîn de munferît pirodayîş xarîç 29 herbî virazîyê... O yo giran hina çar letan de dewam keno. Welat de hima- hima hîkayeya her kesî, her keye û her leteyî gunî bî.

Helm gunî bi. Çimkî her herunîya welat de hîna zî gunî cirîkiyena. Gelo fam bi kurd ci ra asî yê.

Vanê kurd ci ra asî yê? Kurd sekerê? Welat de seserrana, bi qetîaman roj ami rojî ser, serr amî serrî ser. Qesr rîjiya, şîrînayî bî guzin, ver-gan zî sey lu(ya)zana werde xo ferikna, serekewtişî ïnan rihi halîyetî kurd temamî xerîpîna. Çihef ke ayera pey, êdî cu bî bêrûmet, yewbîyayenê névirazîya, ser o de welat bi piram perce. Kamî netew şîyena hendêk serebutan ragerê. Gelo na hîkayeyenê ra fam bi kurd ci ra asî yê?

Vanê kurd ci ra asî yê? Kurd sekerê? Taye mendbi hafiza xo vînî bikerê. Şarê name xo, xo vîra kerd. Xo bi cîhetan name kerd. Vakurij, vasûrij, rojhelatij, rojawayij, êdî taye mende cîyeta mîyanenî de 'zazayîjan' viraze. Ê, cîya 'zazayîjan' ancew hewne xo de vînenî. Yew netew hendêk dejenerê bibê senî asî nêbena.

Mereq mekerê, êdî çerxa entegre apey gêra. Êdî rexistin bîyî, sîyaset kenê, çerxa xo çarnenê. Sey esa kurd iftîra û ixanet ra asî bîyî. Wa bizanî, asîbîyayî esalet ra yo...

Xezale

ELÎDA ZERRÎ

Waxt serê siba yo vowr varano, zaf-serdo. Gonî Xezale misêl bîya, linge yî zî ha teber de yê. Yow çî kerda pa, linge xo ra derga. Cilê ay zî çînê.

Zerra Xezal veşena, fekê ay ra veng nîna. Dûmon vejîyano. Yow mîrdek yeno hetê Xêzale û vano:

- Cixara bidi min.
- Kamo ci?
- Bafra.
- Ser û çiman mi ser.

-Çen qede?

-Vist.

-De tepîş, yow cilî qalind bi-gêrî xo ra.

-Non ma çînîa! Dayê mi nêweş a. Gere ez îlakan bigêrî.

-Cilî to zaf tenik ê. Biownî mi ra. Ez yow qat nê, di qat nê, hîrî qat cilî kero pa.

-Non ma çînîa! Dayê mi nêweş a. Gere ez îlaco bigêrî apêya!

-Ti çen serrî ya?

-Ez hawt serrî ya.

-Namê ti çîna?

-Namê mi Xezal a.

-Na senî namê yo?

-Namê mi, nameyê zazakî.

-Xêzal, nameyê keyna nîya?

-Qay Homay tu kesîrê mevajê, mi vîr kerda, name mi Xalîl o.

-Ti keynêk a. Ci ra zûr kena? Ci ra porê tu kilm a, zey lacekon?

-Dayê mi hîna kerda, va namê to zereyê bonî de Xezal, teber de zî Xalîl o.

-Ufff! De haydê ez bîyo misêl, ez şîno germ bon xo. Dayê to zî bîya gêj. Homa şîma ra ardîm bikero.'

-'Homa ma ra zaf dûrî ez şona. Rojê veng da ci, lêbelê nê eşnat-wit. Ya dinya de mi ra cixara waşto se, ez nêdana.

'HDK' bonê astî ya

Dewlete zî ìna rêxistinê ra tehemmul nêkena, tersena. Sîstem, hukûmet zano ke, yew dest ra çik nêbeno. La belê di dest ra veng vejyana. Na semedê ra zaf tersena û hukûmet nêvazena HDK orxanîzê xo bikera û bibo hêzeke gird...

Elîda ZERRÎ - XARPÊT

Ma çî wext astî wazene se yew se-rebûti, yew provakê vejyena. Roja dişeme de temsilên û mebûsên HDK şiyê mintiqaya Karadenizî, semedê astîyî pêk bîyarê ca. La belê, reyna dewleta faşist yew seribütin vet. Nêvazena HDK bibo qewet. Çimkî HDK astî wazena, vanê; "Ma peyrinê şarê malûm bêre pêhet û gere ma yewbiyayış bikerî, gere ma pêrênê şarê malûm Tirkîye yew wucûd bibo û dewleta faşist ra, sîstema emperyalist ra veng xo berz bikerî. Ma peyrinê beno se yewbiyayış, ma haqa xo zî genê."

Ma hîna beno hêzin/qewetin. HDK yew şemsîya guncav o. Şarîn mazlum yê Tirkîye zî binê ina şemsîya de yenê pêhet. Semedê binê şîliyea faşistey de hî nebê. HDK yew bon a, pêro şare mazlum, pêro şarê weten, ina bon de yena pêhet û qarşî yê sîstem ra beno yew wucûd. Yew vengê ma nêbo se, bi perçe perçe, ma yew caye ra nêrasenê. O semedî ra, HDK vejyaya. HDK ma ra yew bon a. Yew şemsîya ya. Omida şare welatî ya. Omida astî ya... HDK hedî hedî beno hêzin. Gere hêzin bibo ke, partîyê xo zî peyda bibo.

Na semedê ra HDK roj a roj hêzin beno. Bi qewet beno û organîze beno. Dewlete zî ìna rêxistinê ra tehemmul nêkena, tersena. Sîstem, hukûmet zano ke, yew dest ra çik nêbeno. La belê di dest ra veng vejyana. Na semedê ra zaf tersena û hukûmet nêvazena HDK organîzê xo bikera û bibo hêzeke gird.

Roja 18 sibatî dişeme de Bajarê Sinopî de HDKe ra faşist yew êris kerd. Polêsa dewlete zî ìna faşistey ra ardim kerd. Bombeya gazî eşt HDKijan ser. Ema nêşet faşistên êrişkarân ser... Şarê kurd ra esta, şarê welatê bindestî ra esta. Him zî gaza bi herî qaliteya weş û rind esta. Teyna xazê zî nîya, ìna dewlete kurd ra zaf comerd a. Him zaf gaz erzena, him zî jop, him awa bişid eştê. Faşistey ra zi çik çînîya... Her çî kurd ra ze rewa vînenê.

Dewlete, kurd ra zaf comarda!

Sînop de peyrinê faşistey bîya organîzê, dewlet zî ardim kerd. Faşisteyî ra çik nêvat. Vat desten şima ra çik yenê se bikerî. Faşistey zî polês ra qewet girewt. Mebusanên HDKî ra kerra êştiy, adir êştiy, erebeya ìnan talan kerdî, slogan êştiy, heqaret kerdî û vatîy: "Şima terorîst êy. Şima îtya ra gere şerê. Gere

şima bimirê. Nahlet bêro şima ra û PKKî ra..."

Poles zî seyr kerd û çik nêvat. Serê yîn ra destê xo sabit û vat: "Eferim şima ra."

Çimkî dewlete zî faşist a. Vanê kurd pêro bimirê, kes heq meq mewazê. Çimkî, dewlete de edalet çîna. Dewlete astî nêvazena. Dewlete HDK ra tersena. Şarê kurd ra tersena. Nê semedan ra, dewlete her wext, kam astî vaşt se, yew bêla ard serê yînan ra.

Dewlete 1993 de Sewas de 37 gan veşnaya, 37 roşnvîran û welat-perweran adirî de teriqna û qetil kerd. Ewro zî Sînop de wazene ke mebusan û temsilcîyên HDKî lînc bikerî. Yan zî biveşnê. La belê plan ìnan nêtepişa. Çimkî şarê kurd, zey werîn nîya. Şarê kurd hewn de nîya. Ma gere her caye de bêrî pêhet, veng xo daha zî berz bikerî û vajê ke: "Ma kurd ê, gere şima mebusanen ma ra dest xo bioncê. HDK şaren ra astî wazena.

Gureyê ìnan nawa. Şima astî ra metersê. HDK ra, kurd ra, şarê welatî ra metersê. Şima vanê se, ma bira yê, gere haqê birayê yewti bibo. Ma kesî ra nêtersenê. Ma her cayan de orxanîzê benê, qewet benê. Ma bon ê HDK yê û ma yenê pêhet.

Şima zî qet nêşkena bonê ma xirabê bikerî û birijnê. Şima bi-zanê ke, şarê welatê rojî a roj bena hêzin bi. Ey wextî ra pey, dutke ma wanaena...

Jiyan

Nesrin Orak

oraknesrin@gmail.com

Maya Berfo asteyî lajê xo nêdî

Heme kesan Maya Berfo çapemenî de şinasna ema dinya de Maya Berfo ci dî ci nêdi tarixa darbeya 12 Îlonî 1980 de lajê ey leşkeran berdê û ey demî ra hetanê nika Maya Berfo lajê xo ra yew xeber negirot. Çalakî Maya Şemî her hewtê semedê vinibîyayış merdimanê xo yenî yewca heseba merdimanê xo pers kenî.

Maya Berfo şiyê çâ heme cay de vatên kê tena yew waştişê min esto ez wazena yew mezele lajê min bibo. Ema Serekwezir Erdogan zî soz dayê Maya Berfo vatên kê ez asteyê lajê to vînenê û ma yew mezel kenê hedre ema soza xo cay nê ard çimkî Maya Berfo cuyayışê xo vînî kerd. Her serr vatên kê ez hetanê asteyê lajê xo nêvinêrî ez nêmirena ema nêweşîya Maya Berfo zaf bîye giran 105 serrî de cuyayışê xo vînî kerd û xeyalê ey zî nêameyî ca. Çimkî hema zî asteyî lajê ey nêameyî vînayîş.

Maya Berfo zere ma heme dejna kesî ya nêşinasnayen heme kes semedê Maya Berfo bermeyen çimkî hîn heme kes ya şinasneyen. Bermîyaya ey hema zî ma vîra nêşina ema ze ey ra zaf kesan estî Tirkîye de Maya Berfo ey kesan ra yewa. Çimkî Maya Berfo bîy sembola kesî kê dema vîyarte de vînî bî.

Qerayîşa ey ma yew zî xo vîra nêkenê vatên kê "Ez hetanê asteyê lajê xo nêvînî û yew mezel hedre nêkerî ez nêmirena nê şewa ya şewa û nê zî roja ya roja. Maya Berfo vatên kê ez berê xo şew kilid nêkena belki lajê min bîyo." Lajê Maya Berfo nêamey ema Maya Berfo şiy verî lajê xo. Kesî kê soz dayê Maya Berfo ey zî soza xo cay nêardî.

AZADIYA WELAT
Zozan Basım - Yayınevi Adına

İmtiyaz Sahibi
Halime PARLAK
Yazı İşleri Müdürü
Aydın ATAR
Yönetim Yeri:
Diclekent Bulvarı
Termil Apt. Kat:3 No:9
Kayapınar / DİYARBAKIR
İdare Tel: 0 (412) 251 38 88
Yayın (Weyan)
TEL: 0 (412) 237 48 90-91
Fax: 0 (412) 237 48 89

Baskı (ÇAP):
Şenbol: Gün Matbaacılık, Reklam,
Film, Basım, Yayın,
Tan. San. Tic. Ltd. Şti.
Telsizler Mevkii Beyşol Mah.
Akasya Sok. No: 23/A
Küçükçekmece / İSTANBUL
Tel: 0 (212) 580 63 81
Eden: Arslan Güneydoğu
Gazetecilik, Matbaacılık, Kağıtçılık Yemi
Doğan Mah. 2108 Sok. No:13/A
Yüreğir / ADANA
Tel: 0 (322) 346 03 71-72
Genel Dağıtım:
Turkuaz Dağıtım Pazarlama

Haho! Homayê zîndanî zî esto!

Zîndana Newşehîrî Tipa E de Lokman Laçîn giroteyo. Nameyê şirawito û ardo ziwan ke, 21 berfenbara 2011 de pey sirgûnkerdişê ïnan ra dim şirawitê Zîndana Newşehîrî. Nameyî de bi hawayê akerde mudirê zîndanî ïnan ra vato: "EZ Homayê zîndanî ya." Bi ney zî qayil nêbîyo heqaret,

tade û neheqîyên tewr bitewr ïnan ser de ardo.

Mudirî wina dewam kerdo: "EZ se vajî gere bibo. EZ 'Homayê zîndanî ya. EZ do tiya şima ra bikerê canime.' Hetê bînî ra zî nameyî de yeno vatiş ke, her hewte cigegeyrayış beno.

Zilma zîndanan nêqedîyeno!

Zîndanê Tirkîyayî de qanûneke bêadalet domyeno. Semedê ke Zîndana Şakranî de rayîberen zîndanî bigedeyan tadeyên giran kerdbiy ra, 4 gedeyên girote yêni sîyasî kewtbî greva veşaney.

Armanca gedeyên o bi ke 11

mengo ke wazenê bieşrawê zîndanê herêma ïnan ke bi malabatê xo de daha zaf pêvînayîş bikerê. Ema no waştişê ïnan nîyamebi qebûlkerdiş.

Pawitoxê giroteyan bi ìna û rayîberereya zîndanî de pêvînayîş kerdo ra pey, 4 giroteyên sîyasî yêni gede greva xo peynî kerdiy.

KESK: Se beno wa bibo têkoşîn dewam o

Endamên KESKî, Amed, Mêrdîn, Îzmîr, Enqere, Mêrsin û Stenbolî de bi nbanê 'DHKP-C' de zaferey endamên KESKî, binçimkerdiş bi seyan kesiy endaman şermezar kerdiy. Hemeyan ardiy ziwan ke se beno wa bido do têkoşîna ïnan berde-wam bikero.

Hêzên dewletî 28 şaristanan de operasyoneke eynî demî û hevpar de bi seyan endamên KESKî amey binçimkerdiş. Ney sero nêrazîbîyişî zaf bîy û hewna zî naletkerdiş nêy girotisan yenokerdiş.

Goreya vatişan hêzên dewletî derheqê 167 kesan de biryara binçimkerdiş dayo. Nînan ra 130 kesiy amey binçimkerdiş û yên bînan zî na gam geyrenê.

Zimistan xedar ravêreno

Kurdistan zî nesîbê xo vewr û seqemî ra giroto. Dinyayî de Ewropa û bi giranî bakurê As-yayî û tevaheya ci de zimistan xedar ravêreno. Kurdistanî herêma bakurî koyan de zimistan zaf xedar ravêreno.

Kurdistana bakur koyan de herêma serhatî de rayîra nezdî 500 dewan na gam giroteyo. De-wiyyî rojîn zaf xedar ra ravêreno. Semedê êmê sewalan tayn an zî kemî yo û zaf vay o ra zî sewal-veykerdoxî tenganey de yê.

Herêmêne ze Wan, Erzîngan, Erzirom, Bêlis, Mûş û yên bînan de şar zimistanî ver de perîşan o.

Kitap qirkerdişê armenîyan şirawitî TBMMî

Serra 2009 de kitaba bi nameyê 'Kitaba Şîn' (Mavî Kitap) waştibî ke bidê TBMMî. Zereyê kitabî de, fekê kesen ke qirkerdişê armenîyan vînayê ra vatişî estêy. Na gam kitabî bi rayîra posteyî şirawitî TBMMî.

Derheqê kitabî de rayîberê Enstituya Gomîdasî Ara Sarafian qise kerd: "Dema ke ravêrayo de, înkarkerdişê qirkerdişê armenîyan ra numûneyo." Stenbolî di kombî-yâyişike İHDe tede bi viraşt. Kombî-yâyişî de Zarakolu ard ziwan: "Esasê ney kitabî qirkerdişê armenîyan tenê nîyo. Ney we-

latî de karardiş û karnayışê mekanîzmaya kontrolî yo. Weş dano ey-sayış ke parlemento senî 'neşriyatîn bi zirar ra' senî xo pa-weno weş vejyayo orte. Bi her hawayê nîşan bido. No tewr hereket dano eysayış ke dema ke merdim jûveng bîbo çiyêke nêşikyo bikero himakî çîno.

Qanûna Parîs û Enqereyî ya talûke!

Sîstema kapîtalîstey her çîqas vajo ma mafîn merdiman pawenê zî heta cayeye yo. Esasî de bingeha heqî par-zûna bejewendîyên xo ra ravêrenê.

Mîyanê Tirkîya û Fransayî de ze her demî na gam zî tekileyên germin zêd bîyê. İşareta sıftein zî operasyonên ke kurdan ser de Fransa danokerdiş o. Hetê bînî ra zî, peyama ke dema Sarkozy de amebi îmzekerdiş, bi destê Partiya Sosyalîs ra ze peşnameyê day meclisi.

Peyam 7 Citmeng 2011 de mijara hêzên ewleheyên wirdin kiştan pîya bixebyîte ser de bi. Ey ra pey dijî kurdan operasyonî zêd bîbîy. Partiya Sosyalîst zî no peyamî betal nêkerd û serad û parzûna bejewnedîyên xo ra da ravêrayış û semedê ke peyam dahan zî hîra bîbo peşname day meclisi.

Walî mecbûrî gama xo peyser est

Çewlîgî de walî sîteya xo ya fermî de, kategorîya wekîlên Çewlîgî de ca dabi ravêrdeyên xoser ê wekîlên bînan.

Ema ca nêdabi ravêrdeyên wekîlê BDPî İdrîs Balûkenî. Medya herêmî na mijari kerd xeber ra pey, walî mecbûr mend ke, apeya gam berzo û daneyên wekîlê BDPî İdrîs Balûkenî zî ze wekîlên bînan bi ca kerd.

Walî bertekêne amey ser de mecbûrî weneyê û ravêrayışê wekîlê kurdan İdrîs Balûkenî ra zî, sîteya fermî de ca abikero, wêne û ravêrayışê ey bi hawayê nîşan bido. No tewr hereket dano eysayış ke dema ke merdim jûveng bîbo çiyêke nêşikyo bikero himakî çîno.

Rojnameyan biwanê

KURDÎ-DER veng dana ke wa dijî asîmîlasyonan bivinderê. Heta ke kurdî nêbo fermî û perwerde pey meyro vînayî se, têkoşîn dewam o. Her kurd gere muhîmey bidê kirmancî

Ehmedê BIRA - AMED

Serekê pêroyinê KURDÎ-DERî Sebahattîn Gultekîn derheqê Roşanê Ziwanê Makî yê Dinyayî de, qise kerd. Qiseyên xo de muhîmeya ziwanê makî ser de û bi teqez perwerdehîya ziwanê kurdî, bi hawayê fermî qanûnî de ca bigo û bi ey perwerde bêro vînayîser de zaf vindert.

Gultekîn sere de, Roşanê Ziwanê Makî yê Dinyayî û yê kurdan pîroz kerd. Ard vîr ke ziwanê kurdî ra lehçeya kurmancî xo merdişî ra xelas kerdo û vat: "Kurdî de lehçeya kurmancî bixebatê dem dergin xo merdişî vero ra xelisnayo. Ema lehçeya kirmancî yanê zazakî merdişî ver de yo. Ney semedî ra lazimo ke kurdîy girîngey bidê ney lehçeyî."

Wa bi kirmancî qise bikerê

Serekê pêroyinê KURDÎ-DERî Sebahattîn Gultekîn ard ziwan ke, semedî lehçeya kirmancî merdişî ra bixelisyo, gere heme kurdîy destê xo bikerê binê kerayî û wina domdarey da

Qiseyên xo: "Ez veng dani partîyen kurdan yê herêma kurdan, sazî û dezgeyên sivil yê kurdan û şarê dilhez yê ziwanê kurdî. Wa hemey lehçeya kirmancî ser de mijûr bibêy. Eger kirmackî ser de mijûrbîyiş çînêbo, do kirmancî avera meşero û asta kurmancî netepêso. Çimkî kurmancî, xo merdişî ra xelisnayo. Ziwanê kirmancî zî, birayê ziwanê kurdî yo. Gere xîreta kurdan tahamul mekero ke, kirmancî (Birayê ïnan) bimiro. Ney semedî ra, her kesê ke vano ez

kurd a, gere semedî kirmancî geş, weş û avera bişero destê xo bikero binê kerayî."

Gultekîn ard dergeya qiseyên mijarî ser de vatke, rojîn bêre de derheqê qirmackî de xebatê 'Kampanya bi kirmackî qise biki' do bêre viraştiş.

Kurdî binuşê û biwanê

Gultekîn muhîmeya nuştişî ser de vindert û vat: "Her kurdê ke zano bi biwano, gere bi kurdî biwano û binuşo. Ma vîra mekerê ke, ziwanê ke meyro nuştiş û wendîş avera nêşino. Nuştiş tarîx o û vinî nêbiyayîş kurdî û kurdan o. Heta ke kurdî bi ziwanê xo yê makî nêwanê, menuşnê, medê nuştiş û wendîş ziwanê kurdî bi dilwaştişî avera nêşino. Lazimo ke heme bêro wendîş."

Kurdî gere bibo fermî

Gultekîn xalêke muhîm ya bîn, perweheyea kurdî ya fermî ser de vindert û vat: "Ewro polîfikayê dewlete ya ziwanê kurdî ser de, nêverdano ke kurdî bibo ziwanekê per-

Her roj rojnameyan biwanê

Mijarî ser de Gultekîn, çend çiyêbîn yê muhîm ard ziwan û vat: "Kesêne ke vanê wendîş kurdî 'min ra zor yeno' wa raybaza wendîş rojnameyên kurdîy û kitaban bişopnê. Lazimo kesêne ke vanê 'kurdî zor o' her roj rojnameya Azadîya Welatî û her hewteyî zî Verrojî wa biwanê. Wa şarê kurd vîra mekerp ke, çîlk bi çîlk awe, kerade körtey virazeno. Qey mezgê kesêne vanê 'zor o' hintayê kerayî wiş o? Eger kes, her roj çimeke berzo Azadîya Welatî do kurmancî û kirmackîya xo avera biberô."

wedeheyî. Ema kurdîy, têkoşîna xo ney warî de geş û weş kerdêy û kenêy. cîyateya ke hukûmetî ziwanî ser de şaran ser de pêk ardo, lazimo ke bi qanûn bêro wedartîş. Heta ke, ziwanê ma kurdî qanûnî de bi ca nêgo û perwerde bi ey meyro vînayîş se, ziwan zindî nêbeno."

Herî peynî Gultekîn veng da kurdan ke, ze her mijarî, mijara ziwanê kurdî ser de zî, her kurd dijî polîtikayê serdestan ya asîmîlasyon û otoasîmîlasyonî ra haydar bibêy û dijî polîtikayê gemarine têkoşîna xo bi ferdî û bi komelkî wa bidê.

Kamî erîs eyar kerdî?

Tirkîyayî de her ke şino nijadperesteyâ ameyo organîzkerdiş zêd beno. No zî dema AKPî de zêd ameyo meydan. Goreya daneyan her ke serekwezîr Erdogan û wezîrên ey vatişen xo de çiqas êrîşê kurdan kerdê se, hima pey ra erîşen nijadperestan bîyê. Zafereya erîşen bi ney hawayî zî şaristan ûparçeyen tîrkan de bîyê. Herî peynî zî Sinopî de erîşa nijadperestî dijî heyeta HDKî kerdî.

Sinopî de dema ke HDKî semedî xebatê xo yê aşîyane û demokratik geyrayê, tikey kesan bi hawayê organîze dema amayışê ïnan êrîşê ïnan kerdî. Heyetî ra Sirri Sureyya Onderî derheqê êrîşî de wina vat: "Ewleheya polêsan qels mendo. Eger ê ewleheya ma négerê, ma şikyênê ewleheya xo bixo bikerê."

HDKî dema ke Keyê Mamosteyaya Sinopî de daxûyaneya çapemenîyi dayê.

Ey demî de teberî de koma nijadperestan deqe bi deqe bîy zêd. Bi kera û çiwayan êrîşê maşineyên wekîlan kerdî. Camêna maşineyên heyeti şikitî û çermê wesayitî darîp kerdî. Mal û milkê ke tedebîy talan kerdî. Wekîlê BDPa Stenbolî Sirri Sureyya Onderî amîrê ewleheya ra vat: "Tarîxa ma de çiyênen wina zaf estêy û şima nêşkenê hesap bidê. Eger şima nêşkenê ma bipawê, ma do xo bipawê." Hetê bînî ra, kesê sîvîl yê ke polîs bi heqaretê ïnan kerdo ra, ber-

tek mojna amîri.

Polêsên ke estbîy ze bi henekan tekileya êrîşkaran bîyê. No zî bi semedî ke, erîşkarî heta berê bonî bişerê û ala tirkan abikerê û erîşê heyeti bikerê.

Peyra wekîl û hevsereka BDPî Gultekîn Kişanakî derheqê erîşa Sinopî de ard ziwan ke, erîşke bîyo eslê xo de, erîşê şarê Karadenizî kerdî yo û vat: "Şarê erîşkar bi teybet ameyo organîzkerdiş. Bi zaneye û organîze erîşke bîyo. No erîş erîşke ze aştiya

Karedenizî ra kerdê yo."

Berpîrsîyar hukûmat o

Şarê kurd, sazî û dezgeyên sivil û heten tirkîn çepij, erîşa Sinopî û kesenê ze erîşkaran fikiryenê, şermezar kerdî û nalet varnay ïnan ser. Hima hima heme şaristanî de çalakîyên protestoyî amey viraştiş. Waşti ke ney ra pey, çîyeke wina wa nêbo. Berpîrsîyarê erîşî zî, hukûmatî û râyîberên ey mojnay. SÎNOP/DÎHA

Her kurd bibo ze Hezarî, nêmendê derd û kulê bêzâriya kurd. Kurd nêweşey û veyşaney de zî xebat bikero do mafê netewê xo tenê nê do hemeyê netewên bindestan bigo

Arêkerdox: Mamoste Silêman

Mamoste Hejar (Mamoste Ebdurehman Şerefkendî); nuştox, açarnayox û şairêk (helbestvanêk) kurdan yê hêcayî ra yew o.

Mamosta Hejar bi nameyê eslî, Mamoste Ebdurehman Şerefkendî, serra 1920î de bajarê Bukanî de ame dinya. Dawa der û dorê Bukan û Mehabadî de, mîyanê hicrê feqîyan da dersê dînî wend, dima yew dem Tahanan de ders girewt.

Hejar, hima îcazet nêgirewtbi pîyê ey şî rehmet û o mecbûr mend ke dest bi wendişê xo ra verrado. Wexto ke pîyê ey wefat kerd, hima 17 (hewdê) sere bi, barê keyê deke-weno milê ey (jey).

Nêweşê pişikî geno

No dem de, tede nêweşîya pişike (akcîger) vejîna û seba tedawîyê na nêweşîy şono Lubnan. Ewta de di serrî, seba tedawîyê xo, yew nêweş-xane de maneno (rakeweno). No nêweşxane de, na nêweşîy ra heme kesan texmîn kerdnî ke, ko wefat biko, labelê na sira de ageyreno Bexdad.

Penaberey dest pê keno

Wexto ke bonderbenî ke Mamoste Hejar Bexdad de yo, hêzê Dewleta Iraqî seba tevíştişê ey, ey geyrenî. Na ser o, Şair Hejar, ewta ra zî remeno û şono Suriye. Rojawanî Kurdîstanî de, şono Haco Beg, Celadet û Kamûran Bedirxanî het. Ewta de, kovaranê Hawar û Ronahî de, dest bi nuştuşê keno. Dima yew demo kilm de, şono Rûsyâ Barzanî het û ewta de warê ziwan û edebîyatî de xebitîno. Semedo ke rayna nêweş kuweno, verê ey ewta de raykenê nêweşxane, dima ey raykenî vakûrê Rûsyâ û ewta de yew senatoryûmê Yewîyeya Sovyetî de rafinenî.

Damezireneya Mehbatî de ca geno

Mamoste Hejar, hima gede bi, muca-deleyê azadîya kurdan de, ca girewt. 1946 de, Ronayîşê (sazkerdişê) Kumara Mehabadî de, ca gêno. Vetişê Rojnameyê Kurdistanê de ca gêno, bi hewayêko aktif no rojname de wezfe kerd. No dem de, bi şîra-nê xo, mîyanê kurdan de, yeno sinas-

Saîr Hejar (1920-1991)

Dinyayî de yeno şinasnayış
Hejar; 1953 de se temsîkarê ciwananê kurdan, Bokreş de beştarê Kombiyayîşê Ciwananê Dinya

nayı (sereşnayış). Rijnayîşê (xirabeyîşê) Komarê Mehabadê dima, Mehabadî terk keno û şono lajê Mahmût Berzenji, Şêx Latîfi het. Yew pasaporto sexte vejeno û şono Bexdad û ewta de katibiye ra hetan firaqşîşîye karanê cîya-cîyan de xebitîyêno.

(Cîhane) beno. No komîyayîşê ra pey, dinya de, yeno şinasnayış (sereşnayış). 1958 de, semedo ke hukûmatê Iraqî bedilîno, nêweşîya ey (jey) ra talokeyê cuyê (heyatê) ey bibo zî, Mela Mustafa Barzanî reyde ageyreno Kurdistanê Vakûrî (Bakûrî). No dem de, nêweşo giran bibo zî dewaya (mucadeleyê) kurdan de, mucadeleyê (têkoşana) xo dewam keno.

Esera ey ya yewin Alelok o

Kitabê (pirtükê) Hejarî yo tewr verên Alelok, 1946 de weşan beno. 1979 de, Bo Kurdistan û dima zî Çêştî Micêwirî de vîrameyê xo nuşti. Hejarî, Kitabê Îbn-î Sina yo ke,

Nêweşo zî xebatê kurdewar kerdo

Mamoste Hejar, epey kovaranê kurdîkî vejeno. Kovaranê Kurdistan, Hawarî, Niştiman û Awatî de, epey şîrî ey weşan (neşr) benî. Bokanî de kovara Helaleyî veto û xebata xo yê edebîyatê, merkezî na kovare de dewam kerda.

Semedo ke, 1970 de, mabenê (beyntarê) Kurdan û Hukûmatê Iraqî de, peymana otomonişî iżma bîya, şono Bexdad û Korî Zanyarî Kurd (Akademîya Kurdan ya Zanîstî) de, xebata xo dewam keno. Ewta de xebata xo hetan Serra 1975î, herimnayışê (xerip-nayışê) peymana Kurdan û Hukûmatê Iraqî dewam keno. 1980 de, ageyreno Iran û bi vijnayîşê (weçînayîşê), beno endamê Enstitûyê Kurdanê yê Parîsi.

nameyê ey Rêgezê (Destûrê) Tibî (Tibin Îlkelerî) yo, Şêxnameyê Firdewsî û Tarîxê Kurdan yê Şeref-xanî; fariskî ra açarnayî kurdîkî. Erebkî ra bi nameyê Quranî Pîroz, Qûran-i Kerîm zî tadawo (açarnawo) kurmanckî. Yew ferhengêko tewr hera yê Kurdî-Tirkî hedre kerdo. Mamoste Hejarî; heme lehçeyê (dîylektê) kurdîkî zanaynî, yew sey Ehmedî Xanî, Melayê Cizîrî û Mestûre Xanîma Erdelanî û sewbîna tarîxnas û şâiranê kurdan ra lehçeyanî (dîylektanê) kurdîkî mîyan de, kitab û nuşteyî açarnayî. Epey Şîrî Hejarî, açarnîyayî (tadiyyayî) ziwananê Fariskî, erebkî, azerîkî, rûskî, fransizkî û tirkî.

Serekeyê lîrîzma kurd o

Mamoste Hejar; lîrîzmê kurdan mîyan de, şâirêko tewr sereke yo. Şair Hejarî; cuyê (heyatê) xo, surgnay (nefibîyayîşê) reyde viyarnawo.

Mamoste Hejar, 21 Sibate 1991 de rayna surgun de Şaristanê Kercê yê Iranî de, dinya xo bedilnaya û 22 Sibate 1991 de naşî ey Mehabad de defn beno. Mela mekanê ey cennet bo.

Nuşteyê Binî: Mi no nuşte; sere de çen rîzî kurmanciya Seyid Feysel Moctevî û heme rîzî bîni zî yew keyepel de tirkî ra açarnayî kirmancî.

Mesela Çewlîg û Sêwregî nîya

Nê beyanatê xeletî ra gerek pêro kurdî hîna zaf zî Kurdê Bakurî bi-werîstêne lingan ser û nê beyanatê "Bêesl û bêfeslî" protesto biker-dene. Gerek heme kurdî nê beyanatî, xo rê heqaret qebul bikerdene

MEHMÛD NÊSÎTE

Wezîrê perwedeyê mîlî yo verên Umer Dînçerî roja 12.12.2012 de Cewlîg de beyanatêko balkêş dabî. Dînçerî nê beyanatê xo de lehçeya kirmancî, ziwanê kurdî ra cîya kerdbî: "Eke lehçeya kirmancî ziwanê kurdî ra cîya bibo, qaşo Kirmancî zî kurdan ra cîya benê". No fîkr 1980'î ra nata zaf rey kuno rojeve. Na rey zî hetê wezîrê mîlî ra kewtbî rojeve!

Badê ke dersa weçînîte pratize bîye, kitabê na dersa weçînîte sedemê dersa kurdî hetê Unîversîteya Artuklu ra hem kurmançî hem kirmancî amede bi. Kitab, tayê rexneyê şaşî bibê zî hetê zaf aktivstê ziwanzanê kurdan ra destek dî. Û roj bi roje zî kesê ke destek danê nê kitabî hûmara ïnan zêdî ya.

Hukumat bi nê destekî arqeliya. Pê vet ke bi nê kitabî, yewîtiya kirmancan û yê kurmancan xurt sera nê na rewse zî xizmetê yewîtiya kurdan kena. Tena hukumat ney dormeyê "ulkucu" yê verênan zî na rewse ferq kerde. Zafîr zî Unîversîteya Çewlîgî nê kitabî ra kerreya û acizîya.

Ez texmîn kena, wezîrî hem bi şîretê nê aqilmendanê verênan hem zî goreyê fîkr û konseptê hukumata xo, no "Beyanato Xelet" da.

No beyanat, sedemê kurdan heqaretêko zaf pîl bi. Hem kirmancan kurdan ra cêra kerdo, hem zî lehçeya kirmancî ziwanê kurdî ra cîya kerdo û kirmancan kerdo yew mîlet û kirmancî zî kerdo yew ziwan!

Nê beyanatê xeletî ra gerek pêro kurdî hîna zaf zî Kurdê Bakurî bi-werîstêne lingan ser û nê beyanatê "Bêesl û

bêfeslî" protesto bikerdene. Gerek heme kurdî nê beyanatî, xo rê heqaret qebul bikerdene û nêrazibiyayîşê xo bimotêne!

La ci heyf ke kurdî protestoyêko winasî xurt nêmot. Ganî merdim xo Homê ra nêkero, tayê cayan ra tepkîyê rindî amey motîş; Sey beyanatê birêz Qedîr Yildirimî mudirê Enstîtuya Kurdî yê Unîversîteya Artuklî, Nubahar, zazakî. Net. Bêninâ ez şas nêbî tayê rojnameyan de zî alehiyâ nê beyanatê wezîrî de sey vengûvaj û sey meqaleyî tayê nusteyî nusîyêbi.

Labelê tayê sazgehî yê di cayanê kirmancan, bi nuştekî nê beyanatê wezîrî protesto kerdi. Înan ra yew beyanatê çapemeniyê yê Çewlîgî bi. Yew tera zî yê Sêwregi bi.

Beyanatê Çewlîgî pancês sazgehî yê ke Çewlîg deyî imza kerdbî û beyanatê xo de wezîrê mîlîyî şermezar kerdi. Sêwregi de zî sazgehî Merkezê Kulturê Kurdi yê Sêwregi yew vilaveke emar/vila kerdo û vilaweke de nêrazibiyayîşê xo ifade kerdo. Nika ez çira na meseleya kane ana rojeve, ez çira wazena newe ra na mesela şima rey de munaqeşe bikerî?

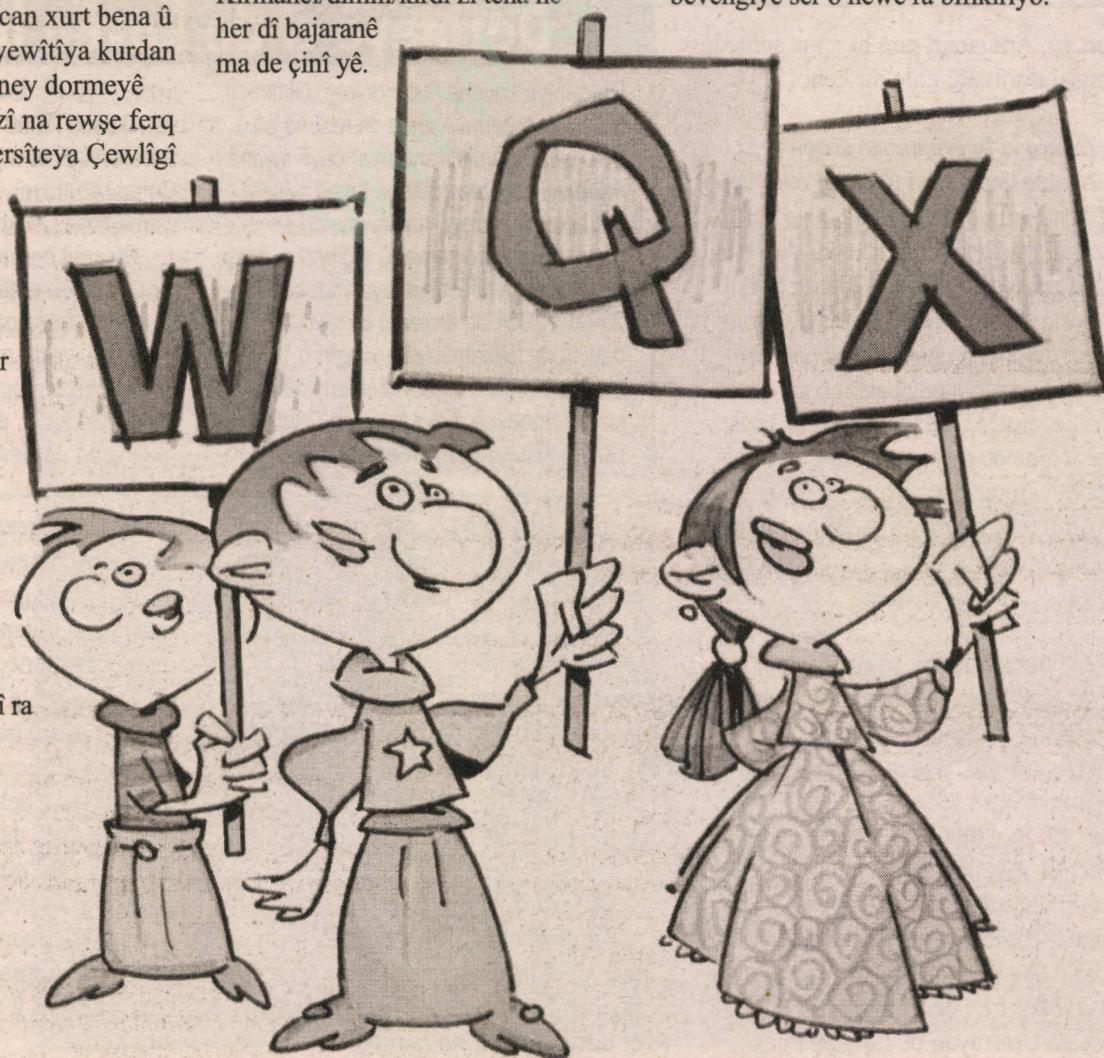
Şima zanê kurdî tena Çewlîg û Sêwregi de nêciwîyenê. Kirmancî/dimîlî/kurdî zî tena nê her dî bajaranê ma de çinî yê.

La qey yew wezîrê na dewleta werzeno ver a şarê na dinya de înkariya kurdan keno, kurdan cêra keno, tena şarê di bajaranê kurdan ra veng vejîyeno? Ganî heme kurdî nê wezîrî protesto û şermezar bikerdene. Ganî ver a nê çalekîyê wezîrî de şarê Kurdê Bakurî ra vengêko tewr pêt bivejîyêne û ganî dinya pêro bihejîyêne. La wina nêbi, tena di bajarê ma goreyê şert û quwetê xo wayîr ro xo vejîyê û cewabê nê wezîrî dayê.

Diyarbekir heme hetî ra kurdan rê pêşengî kerdo û keno, siyasetê kurdan rê biyo û beno merkez. Çimê şarê dinya derheqê kurdan de timî Diyarbeir ser de yo. Û hetanî ewro zî Diyarbekir timî cewabê politikayanê şaşîyan bi çalekîyan dayo. La na mesela de çira veng nê vet bi rastî mi fehm nêkerd.

Rast o Çewlîg û Sêwregi de kirmancî/kurdî/dimîlî ciwîyenê. Labelê zaf bajarê binan de zî û zafane zî Diyarbekir de ciwîyenê. Eke ma no het ra bîewnîyê mesela ra reyna zî cayêko kirmancî tede ciwîyenê ra veng nêvejîya. Labelê na mesela mesela tena kirmancan nîya. Na mesela, mesela ma kurdan hemin a.

Şarê ma ganî na mesela ser o û na bêvengîye ser o newe ra bifikiyîyo.

Têgeyrayîş

Zerweş Esnaw

Zerwesnesnaw@gmail.com

Ziwan rûmetê o

21 Sibat 1999 hetê Netewê Yewbîyeyî yê Polê UNESCO ra Rojê Ziwanê Dayîkî yê Dinyaye qebul bîyo. Serra 2000'î ra naşt zî no roj yeno pîrozkerdiş. Eke ez tarîxê nê rojî ser ro, tîkê behs bikera; serra 1952'î de rayberê dewleta Pakistanî yew qerar gêni û vanî; 'ziwano Ürdûkî zereyê Pakistanî de heme ca de ganî ziwano fermi bibo. O wext Bengaldeş hema dewleta serxobiyaye nêbiyo, eyaletê Pakistanî bi. Senî ke no qerar yeno ca, şarê Bengaldeşî qet qebul nêkenî. 21ê Sibaî de Bengaldeşî de heme ca de nawneyîş û protestoyî benî, sereyê nê protestoyan zî wendekarê zanîngehî ancenî. Zereyê Bengaldeşî de şar Bengaldeşkî vajor kerdi û Ürdûkî zî miyanê ey de encax seyî ra 5 bi. Nê nawneyîşan ra dewleta gelek çalakaran kişena. Hinî Bengaldeşî de bê se-rebüt yew roj nêviyarenî.

Heyanî ke serra 1972'î de Bengaldeş, Pakistanî ra aqitîyena bera serxobiyaye.

UNESCO, semedê heqdarîya ziwanê şarê Bengaldeşan rê, nê rojî kerda rojê cîhanî û waşa ke heme ca de bîyero pîrozkerdiş û miyanê şaran de hêşyareyî û hayidareyî biviraza. Serra 18. û seserra 19.î ra naşt cêk dewletê neteweyî awan bîyi timûtim şarê bêdewletî, xo miyanê tengayî û zordarî û zulimî de dî.

Nê dewletê zilimkarî waştî ke ziwanî ïnan serek bo û heme ca de bîyero vajorkerdiş coka ver ra nêdayî sewbîna ziwanî xo ifade bikerî û bi azadî biciwîyî.

Semedê wuşkîya dewletê neteweyan ra, ko vera vera dînyaye de ziwanî nêmanî. Çimkî nê dewletî bi des-tanê xo ra ziwanan qetil kenî.

Heqê yew şarî çin o, ziwananê şaranê sewbîna bigêro bindestê xo û bi-helîno. Ziwanhelînayî mîrdimqe-tilkerdiş o û ziwanhelînayî mîrdimiyeti kişîş o.

Heyf nêyo ke, çend ziwanî estî, semedî ke bê dewletî, ganî vînî bibîyî sewbîna çare çino ke biciwîyî? Vanê ke her serr nêzanena çend ziwanî vînî benî, çinî benî.

Helbuki heme ziwanî rûmetê şar û cîhanî yî. No semedî ra di 15ê Reşemî (Sibat) rojê ziwanê dayîke yê dînyaye de bi taybetî şarê kurdan pêroyî zî şarê cîhanî yê pêro pîroz kena.

Ze heme cayên Kurdistanî, Aşqele zî nesîbê xo talankerdîşen desthilatdaran ra giroto. No zî bîyo semedê xirabebîyiş û vinîbîyiş cayên şaristeneyan. Semedê armanca talankerdoxan medenîyet girotiş nê, bi kultura xenîmetî şer

kerdê ra, medenîyeten Kurdistanî serde û yê Aşqeleyi serde, her tim şelenayê û vinî kerdê. Ne pirtükîn kurdan yê tarixa kurdan nuştê verday, nezî çanda esil ya bi ziwanê makî ameyê kerdiş. Hemeyan bi barbarey kerdiş xirbe û bin ax.

Aşqele zaf medenîyatán xo de aş kerda

Aşqele tarîxi de cayeke muhîm medenîyeten ke işgal kedê de cayê xo girota. Ewro zî dewam kena. Dormeyê ey bi koyen bezan giroteyo. Debera şarî zaferey citkarey û sewalweyekerdîş ser de yo

AVER PAYIZ

Aşqele qezayêk Erziromî yo. Keweno rojawanê Erziromî û mîyanê Erziromî ra 53 km dûrî yo. Erzingan rojawanê qeza de û qeza ra 120 km dûrî yo. Rojawanî ra ver bi rojhelatî hîrayîya qeza 50 km, vakurî ra ver bi başûrî dergîya qeza 46 km û hîrayîya aye zî 2 hezar û 300 km² yo.

Qeza behre ra hezar 650 m berza. Qeza, rojhelatî de bi qezaya Ilıca, rojawan de bi qezayanê Tercan û Mose, vakur de bi şaristanê Baybûrt, başûr de bi qezayê Erziromî Çat û qezayê Erzinganî Tercanî dorûver girewte ya. Aşqele rayîra E80 û (rayiro ke rojawanî ra rojhelatî derg beno) ser o yo. Rayîre Erzirom- Erzingan û Erzirom-Erzingan-Trabzonî qeza de têqebebêni. Nê rayîri, rayîre tarîxi yê îpeg ê.

Xozaya ci weş o

Qeza hetê tebîefî ra zî wayîrê dewlemendiyêk a. Qîmetê cayê Aşqeleyi Çemê Karasû û havzaya nê çemî ra yeno. Çemê Karasûyi rastî ser bi layanê Serçeme û Karahasânî, çepî ser zî bi layanê şenikan xurt beno. Heyanê Serra 2004î çimiyê awa qeza no çem bi. Isleh kerdişê nê çemî ra pey gellek erdê ramitiş dest kewto. Nê erdan ra qismek yenê ramitiş.

Gola Şayî rindîya erdînîgîriya qeza ra yew a. Na gole, gola qraterî ya û serê koyê Dûmanîyi de ya. Maseyê na gole zaf bileyefî. Hîrayîya gole 2 hezar û 400 m² û xorînîya aye zî

10 m yo. Amnanan şarî hereme semedê gîrayîşî dorûverê gole pir keno.

Tarîxa ci bi êrişan ravêrayo

Aşqele hetê tarîxi ra cayêko kehen o. Zaf dewlet û qewman êrişê qeza kerdo. Qeza 35 ray kewta tewir tewir dewletan dest. Tarîxe qeza, M.V. 1700 de bi Hîtitan dest pêkeno. Qeza Herbê Çaldiranî ra pey, dekewena bin hukmê Osmanîyan. Bi taybetîya cayê awanê xo qeza cayo ke stratejik de ya. Rayîreki şaristananê Rojhelatan rojawanî ra girê danê qeza ra vêrenê. Qeza rojhelat û rojawanî sey pirdî pêresnena. Semedê na taybetîya xo tarîx de timûtüm bin tarozê tewir tewir dewletan de menda.

Zaf medenîyatán ra ravêrayo

Awanbîyayîşê qeza ra heta ewro tewir tewir nameyî qeza ra nîyayê. "Lûcûs Basara, Şogen, Aşhane, Kale" nameyî qeza yê verenî.

Qeza, Hîtitan M.V. 1700 de awan kerda. Awanê qeza ra heta nê wext, zaf medenîyeti tîya de hewîyayê. Qeza, Hîtitan ra pey kewta destê Misirîyan. Asûrîyan M.P 1500 de qeza girewta. Demê ke dergî ra pey M.V. 9-6 de destê Urartûyan de menda. Pers,

Dormeyê ci de koyen berz zaf êy

Derganîyê koyanê Palandoken, Otlûkbîlî û Gavûrî herema Aşqele de resenê pê û tîya (çala Newala Karasûye) cayê awanê Aşqeleyi yo. Qeza xetanê fayan mîyan de, herema erdlerzî ya yewine de ca gîna. Heta ewro semedê erdlerzî ra qeza de telefateya pîle nîvirazya ya labelê 25-28 Adar 2004 de erdlerzo ke bîyo 11 dewan de telefateya pîle viraşa û 11 kesî merdê. Hereme de koyî zaf û zafane koyê volqanîk ê. Koyê hereme Dûmanlı (2700), Gullu (3250), Meryem (2660) û Ki-

lîkaya (2665) dewamê koyê Palandokenî yê. Akbaba (2600 m), Yaserçol (2330 m), Karahâlîl (2770 m), Yapraklı (2600 m), Çengel (2900 m), Cecan (2975) zî dewamê koyî Otlukbelî û koyê Gavûrî yê.

Nê koyî herema Koyê Qopî de benê gire. Qismêk erdê qeza zî merg ê la zafane erdê qeza qalkerin ê. Binê nê erdan de wextê medenî ra mende medenê lînyît û qromî zaf ê. Înan vêşer qeza hetê kirêc, alçî ûsn. de zî wayîrê rezervanê dewlemendant a.

Kîmmer û Îskitî M.V. 606 de pêdima êrişê qeza kenê û Serra 584 de kewena destê Medan. Îskendero pîl, Aşkaleyî M.V. Serra 325 de zeft keno û qeza demêke derg destê ey de manena. Badê Îskenderê Pîlî qeza destê nê dewletan de manena: Partî (M.V. 225), İmparatorîya Pontûs- Rûmî (M.V. 120), Romaya Rojhelate (M.P. 395), Sasanîy, Hazerî, Elhamî û rayna Bîzansî.

Ekonomîyê Aşqeleyi

Bingeyê ekonomîyê qeza erdramitiş û weyekerdîşey heywanan ser o yo. Nê-meyê erdê qeza merg ê. Rewşa hewayî ver tarrûtur zaf nîno ramitiş.

Hewayê qeza bejî yo. Zimistanî zaf derg, serd û vewrên vêrenê. Amnanê qeza zî kilm, germ û bejî yê. Varan zafane aşma gulan û oktober de, vewre zî mabinê aşmanê teşrîn û nîsane de varena. Bi goreyê humanîşê nufûsî yê 2008î, nufûsê qeza 25 hezar û 27 o. Nînan ra 12 hezar û 451 kes mîyanê qeza de û 12 hezar û 576 kes zî dew û gomanê qeza de cuyeno. Bi goreyê ver 2008î nufûsê qeza kemîya yo. Semedo ke şarî qeza hetê debare ra zehmetîye anceno koçê şaristananê pîlan keno.

Hema hema temamê şarî dewan karê citîriye û weyekerdîşey heywanan keno.

